דין חָצֵר של אדם שזוכה בשבילו, אִיתַּרַבָּאי – למדוה חכמים (לעיל י:) מִשּׁוּם יָד – ממשמעות יד, שידו של אדם היא רשותו ולכן היא זוכה לאדם והוא הדין שחצירו שהיא רשותו שתזכה עבורו, וְאַף על פי כן לֹא גָּרְעָה מִשְּׁלִיחוּת – לא תהיה חצירו של אדם גרועה משלוחו, ולכן לְגַבֵּי גֵּט דְּחוֹב הוּא לָהּ – לאשה להתגרש, אֵין חָכָם לְאָדָם אֶלָּא בְּפָנָיו – אין לְזַכּוֹת חפץ לאדם כשהוא לחובתו אלא מרצונו, לכן אין החצר יכולה לזכות לאשה את הגט מדין שליח כיון שהוא חוב, אלא מדין יד, ואמרו בגמרא (גיטין עז:) חצר כידה, מה ידה בסמוכה אף חצר בסמוכה, ומטעם זה צריכה האשה לעמוד בצד חצירה. אבל לְגַבֵּי לזכות במַתָּנָה שהניחה אדם בחצירו, כיון דְּזָכוּת הוּא לוֹ, אינו צריך אדם לעמוד בצד חצירו, שהרי זָכִין לְאָדָם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו, ולא תהיה החצר כשמצטרפת לה דעת נותן המתנה, גרועה משליח שזוכה לאדם שלא בפניו.

הגמרא חוזרת לדון במשנתינו: גּוּפָא – נאמר במשנתינו, רָאָה אוֹתָן רָצִין אַחַר הַמְּצִיאָה וְכוּ' אחר צבי שבור, אחר גוזלות שלא פרחו, ואמר זכתה לי שדי, זכתה לו'. אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מה שנאמר שזכה, וְהוּא שֶׁבעל השדה אם ירצה יוכל להיות רָץ אַחֲרֵיהֶן וּמַגִּיעָן – ותופסן, קודם שיברחו משדהו. שאם הן יוכלו לברוח ממנו, לא זכה בהן.

רבי ירמיה מבאר הדין לגבי מתנה: בָּעֵי – שאל רַבִּי יִרְמְיָה, נתן צבי או גוזלות לחבירו בְּמַתָּנָה, והן נמצאות בחצר חבירו, הֵיאַךְ הדין, האם זוכה בהן אפילו אם כשירוץ לא יתפסן. קַבְּלָהּ מִינֵּיהּ – הסכים לו רַבִּי אַבָּא בַּר כַּהֲנָא לרבי ירמיה שחילק ואמר שבמתנה זכה בהן אַף עַל פִּי שֶׁרָץ אַחֲרֵיהֶן וְאֵין מַגִּיעָן.

רבא מסתפק בדין קניין חפצים באויר רשותו של אדם: בָּעֵי – שאל רָבָא, זָרַק אדם אַרְנְקִי בְּפֶתַח זֶה של בית וְיָצָא בְּפֶתַח אַחֵר של אותו בית, והפקירו הזורק לכל הקודם לזכות בו, מַהוּ דינו של ארנק זה, האם זכה בו בעל הבית. האם דבר העומד בַּאֲוִיר שֶׁאֵין סוֹפוֹ לָנוּחַ באותו מקום, כְּמוֹנָּח דָּמֵי, וזכה בעל הבית בארנק שעבר באויר ביתו ככל חפץ הפקר שנופל בחצרו שקונהו, ואפילו אחר כך תפסו אדם אחר, אוֹ לֹא.

הגמרא רוצה לפשוט את ספיקו של רבא מסוגייתנו: אָמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְרָבָא, וְאָמְרֵי לָהּ – ויש אומרים שרַב אַדָּא בַּר מַתְנָה אמר לְרָבָא, וְאָמְרֵי לָהּ – ויש אומרים שרָבִינָא אמר לְרָבָא, לָאו הֵיינוּ מַתְנִיתִין – האם אין מקרה כזה מופיע במשנתנו, שהרי שנינו במשנה רָאָה אוֹתָן רָצִין אַחַר הַמְּצִיאָה ואמר זכתה לי שדי זכתה לו, וְאָמַר רַבִּי יִרְמְיָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וְהוּא שֶׁרָץ אַחֲרֵיהֶן וּמַגִּיעָן, וּבָעֵי – ושאל רַבִּי יִרְמְיָה בְּמַתָּנָה הֵיאַךְ, וְקַבְּלָהּ מִינֵּיהּ רַבִּי אַבָּא בַּר כַּהֲנָא שבְּמַתָּנָה אַף עַל פִּי שֶׁרָץ אַחֲרֵיהֶן וְאֵין מַגִּיעָן. ומוכח שקונה בחצירו גם דבר שאין יכול לתופסו ואין סופו לנוח.

רבא דוחה את הראיה: אָמַר לֵיהּ – רבא לאותו חכם שהביא לו ראיה זו, האם מחפץ המִתְגַּלְגֵּל על הארץ קָאָמְרִתְּ – אמרת להביא ראיה, שַׁאנִי חפץ הַמִּתְגַּלְגֵּל על הקרקע, כצבי וגוזלות שהולכים על הארץ, דְּכְמוּנָּח דָּמֵי, ולכן קונה אותו בחצר, ואין להוכיח לארנק החולף באויר בלבד.

משנה

משנתינו דנה בדין מציאת בניו אשתו ועבדיו של אדם, למי היא שייכת:

מְצִיאַת בָּנָיו וּבְתּוֹ הַקְּטַנִּים, וכן מְצִיאַת עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַכְּנַעֲנִים, וכן מְצִיאַת אִשְׁתּוֹ, חֲרֵי אֵלּוּ שֶׁלּוֹ. אבל מְצִיאַת בְּנוֹ וּבִתּוֹ הַגְּדוֹלִים או מְצִיאַת עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הָעִבְרִים, אפילו הם סמוכים על שולחנו, או מְצִיאַת אִשְׁתּוֹ שֶׁגֵּרְשָׁהּ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָתַן כְּתוּבָּה, חֲרֵי אֵלּוּ שֶׁלָּהֶן:

גמרא

שמואל מפרש מדוע מציאת בן קטן לאביו: אָמַר שְׁמוּאֵל, מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ חכמים מְצִיאַת קָטָן שייכת לְאָבִיו ולא לו, לפי שֶׁכְּשֶׁעָה שֶׁהקטן מוֹצְאָהּ – את המציאה, מָרִיצָהּ אֶצֶל אָבִיו – רץ ליתנה לאביו, וְאִינוֹ מַאֲחֵר – ואינו משהה אותה בְּיָדוֹ לעצמו, והרי זה כאילו הגביהה בשביל אביו.

הגמרא מבררת את שיטת שמואל: לְמֵימְרָא – האם נאמר דְּסָבַר שְׁמוּאֵל, קָטָן לֵית לֵיהּ זְכִיָּה לְנַפְשֵׁיהּ מְדְּאוֹרַייְתָא – אינו זוכה במציאה שמצא מן התורה אלא מדרבנן, ולכן אמר שחכמים שתקנו שהקטן יזכה במציאה, תיקנו שזכייתו תהיה לאביו, וְהָתַנְיָא בברייתא, בעל שדה הַשּׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל לקצור את תבואתו, ומשלם את שכרו לפי ימים או שעות, יְלַקֵּט בָּנוֹ הקטן של הפועל אַחֲרָיו את מה שנושר לאביו בעת הקצירה, ואחר כך מביא לאביו מה שליקט. אבל אם שכרו לעבודה בקבלנות, שיקבל לְמֶחֱצָה או לְשָׁלִישׁ וְכן לְרִבֵּיעַ ממה שמלקט והשאר לבעל השדה, לֹא יְלַקֵּט בְּנוֹ של הפועל אַחֲרָיו, כיון שמה שמלקט בנו אחריו שייך לו, ומאחר שקיבל עבודה בקבלנות נחשב בעשיר שאסור לו לקחת לקט שכחה ופאה שהם מתנות עניים. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ – בין אם הפועל שכיר יום ובין אם הפועל עובד בקבלנות, יְלַקֵּט בְּנוֹ וְאִשְׁתּוֹ אַחֲרָיו – מותר לבנו ולאשתו ללקט אחריו. וְאָמַר שְׁמוּאֵל הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי. הגמרא מבררת את טעמו של רבי יוסי: אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא – מובן הדבר אם נאמר שרבי יוסי סובר שקָטָן אֵית לֵיהּ זְכִיָּה לְנַפְשֵׁיהּ – שזוכה מן התורה במציאתו, לכן יכול הוא ללקט אחרי אביו, כִּי קָא מְלַקֵּט – כאשר הוא מלקט לְנַפְשֵׁיהּ קָא מְלַקֵּט – לעצמו הוא מלקט וזוכה בלקט לפי שהוא עני, וַאֲבוּהּ מֵינֵיהּ קָא זָכֵי – ואביו הפועל זוכה מהבן את מה שלקט, אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ שרבי יוסי סובר קָטָן לֵית לֵיהּ זְכִיָּה לְנַפְשֵׁיהּ נמצא שכִּי קָא מְלַקֵּט לְאָבִיו קָא מְלַקֵּט, והרי אֲבוּהּ עָשִׁיר הוּא, וקשה אַמַּאי – מדוע אמר שאִשְׁתּוֹ וּבְנוֹ מְלַקֵּט אַחֲרָיו. אלא ודאי שסובר שמן התורה הוא זוכה לעצמו, וכיון שהקטן עני הוא יכול ללקט, אף שאביו עשיר. ומעתה קשה איך שם פסק שמואל כרבי יוסי וכאן אמר שאינו זוכה מן התורה.

מתרצת הגמרא: שְׁמוּאֵל סְתָמָא דְּתַנָּא דִּידָן קָאָמַר – שמואל מפרש את דעת התנא במשנה שקטן זוכה לאביו, ואכן לדעת התנא של משנתינו הקטן זוכה מיד לאביו, וְלֵיהּ לֹא סְבִירָא לֵיהּ – אבל שמואל עצמו אינו מסכים לסברא זו ולדעתו קטן זוכה במציאה לעצמו.

הגמרא מבררת את דעתו של רבי יוסי: וְסָבַר רַבִּי יוֹסֵי קָטָן אֵית לֵיהּ זְכִיָּה מְדְּאוֹרַייְתָא, וְהָתְנַן במשנה (גיטין נט:), מְצִיאַת חֵרֶשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן יֵשׁ בָּהֶן מִשּׁוּם גֵּזֶל מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם, מציאה שמצאו חרש, שוטה או קטן אף שמן התורה אין להם קניין, תיקנו חכמים שיזכו במציאה שמצאו כדי שלא יבואו קרוביהם של הקטנים להתקוטט עם אותם שבאים להוציא המציאות מידם. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר מציאת חרש, שוטה או קטן, יש בהם גֵּזֶל גָּמוּר. וְאָמַר רַב חִסְדָּא בגמרא שם, שאין כוונת רבי יוסי לומר שהוא גזל גמור מן התורה עד שהעושה כן יעבור על לאו מהתורה ויהיה פסול לעדות, אלא גֵּזֶל גָּמוּר מִדְּבְרֵיהֶן של חכמים, נַפְקָא מִינָּהּ – והחילוק בין חכמים לרבי יוסי לגבי לְהוֹצִיאָהּ – את המציאה שנטלו מהקטנים בְּדָיֵינִין – שלדעת רבי יוסי שהוא גזל גמור מדברים אפשר להוציאה מהנוטל בבית דין, ולדעת תנא קמא שהוא רק מפני דרכי שלום אי אפשר להוציאה הימנו בבית דין. ואילו לעיל הוכחנו שלדעת רבי יוסי קטן זוכה לעצמו מן התורה.

אביי מבאר את דברי רבי יוסי: אֶלָּא אָמַר אַבָּיֵי, אכן רבי יוסי סובר כמו התנא במשנתינו שקטן אינו זוכה במציאתו אלא מדברי חכמים, והטעם שאף שהפועל נחשב כעשיר מותר לבנו ללקט אחריו, מפני שחכמים עָשְׂאוּהָ לשדה זו, כְּמִי שֶׁהֶלְכוּ בָהּ נְמוּשׁוֹת, שמותר ללקוט בה, וכן כאן דַּעֲנִיִּים גּוּפַייְהוּ מַסְחֵי דַּעֲתַייְהוּ – העניים עצמם מסיחים את דעתם ממלמצוא בשדה זו לקט, כיון שֶׁכְּבָרֵי העניים ואומרים לעצמם, הלא ודאי בְּרִיחָא דְּהֵיאַךְ מְלַקְּטֵי לֵיהּ – בניו של אדם זה מלקטים אחריו, ולכן מותר לבניו של הפועל ללקט אפילו הוא עשיר כיון שהרי זה כהפקר.

אָמַר לֵיהּ רַב אַדָּא בַּר מַתְנָה לְאַבַּיֵי, וְכִי מוּתָּר לְאָדָם לְהַרְבִּיץ אֲרִי בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ כְּדֵי שֶׁיִּרְאוּ עֲנִיִּים וְיִבָּרְחוּ, הלא ודאי אסור לעשות כן, והלא מה שהעניים מתייאשים הוא רק מפני שהביא לשם את בנו, והרי זה שלא כדין שגרם להם להתייאש משדהו. אֶלָּא אָמַר רָבָא, הטעם שרבי יוסי סובר שמותר לבנו של הפועל ללקט אחריו הוא מפני שחכמים

עָשׂוּ חכמים את הקטן שֶׁאֵינוֹ זוֹכֶה – שאין לו זכיה לעצמו, שיהיה כאן כְּזוֹכֶה, שאמרו שיכול לזכות לעצמו, והפועל זוכה מיד בנו, מַאי טַעְמָא עשו כן, לפי שֶׁעֲנִיִּים גּוּפַיְיהוּ נִיחָא לְהוּ – נוח להם בתקנה זו ואינם מקפידים בכך, כִּי הֵיכִי דְּכִי אָתְרוּ לְדִידְהוּ – כדי שכאשר ישכרו אותם ללקוט בשדה, נִלְקוֹט בְּנֵיהוּ בַּתְרֵיהוּ – ילקטו בניהם אחריהם את הלקט הנושר.

הגמרא מביאה דעה נוספת מדוע מציאת קטן לאביו: וּשְׁמוּאל שפירש את המשנה שמציאת קטן לאביו בקטן שאין לו זכייה, פְּלִיגָא – חולק אִדְּרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא, דְּאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מה שאמרו במשנה שבנו גדול מציאתו לעצמו ובנו קטן מציאתו לאביו, לֹא הכוונה 'גָּדוֹל' גָּדוֹל מַמָּשׁ, וְלֹא הכוונה 'קָטָן' קָטָן מַמָּשׁ, אֶלָּא גָּדוֹל וְסָמוּךְ עַל שֻׁלְחַן אָבִיו, שהוא מפרנסו, וְהוּ 'קָטָן', ומציאתו לאביו, קָטָן וְאֵינוֹ סָמוּךְ עַל שֻׁלְחַן אָבִיו, וְהוּ 'גָּדוֹל' ומציאתו לעצמו, והטעם משום איבה:

שנינו במשנתינו: מְצִיאַת עֲבָדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הָעִבְרִים חֲרֵי הוּא שֶׁל עַצְמָן: שואלת הגמרא: אַמַּאי, לֹא יְהֵא עבד זה או שפחה זו אֶלָּא כדין פּוֹעֵל הנשכר לעבודה, וְתַנְיָא בברייתא, מְצִיאַת פּוֹעֵל לְעַצְמוֹ, בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בִּזְמַן שֶׁאָמַר לוֹ בעל הבית, נַכֵּשׁ עִמִּי הַיּוֹם או עֲדוֹר עִמִּי הַיּוֹם, שהגבהת המציאה אינה מלאכה לצורך הבעל הבית או מציאת מציאה כמלאכה שלצורכה נשכר לבעל הבית ובכלל זה מציאת מציאה זו שכאילו נשכר למוצאה עבור הבעל הבית. ומשמע מברייתא זו, שעבד או שפחה שאין מחויבים לאדונם למלאכה מסויימת אלא כל אשר ירצה אדונם כן יעשו, אם מצאו מציאה הרי היא שייכת לאדונם, ומדוע כתבה המשנה שמציאת עבד או שפחה שייכת לעצמם.

משיבה הגמרא: אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הָכָא – במשנתינו, בְּעֶבֶד שמלאכתו להיות נוֹקֵב מַרְגָּלִיּוֹת עַסְקִינַן, שֶׁעבד זה אֵין רַבּוֹ רוֹצֶה לְשַׁנּוֹתוֹ לְמְלָאכָה אַחֶרֶת ואינו רוצה שיחפש מציאות עבורו, כי מציאה שדמיה מרובים מהשכר שהאדון מרויח מעבודת העבד אינה מצוייה, נמצא שכשהעבד מגביה את המציאה זכה בה לעצמו, וישלם לאדונו שכר ביטול מלאכתו.

תירוץ נוסף: רָבָא אָמַר, משנתינו בְּעבד שמַּגְבִּיהַּ מְצִיאָה יחד עִם מְלַאכְתּוֹ עַסְקִינַן, שאין ביטול מלאכה באותה שעה, ולכן אינה שייכת לאדון כלל.

תירוץ נוסף: רַב פָּפָּא אָמַר שהברייתא שאמרה מציאת פועל לבעל הבית נֵאמרה בְּגוֹן שֶׁשָּׂכָרוֹ בעל הבית לפועל לְלַקֵּט עבורו מְצִיאוֹת, וְהֵיכִי דָּמֵי – ואיך יתכן דבר זה, דְּאַקְפֵי אִנְמָא בְּכַוְורֵי – שצף הנהר על גדותיו ועמו עלו הדגים, וכשחזר הנהר לאחוריו נשארו הדגים על הקרקע ושכרו בעל הבית ללקטם, ואם מצא דגים או אפילו מציאה אחרת מציאתו לרבו, כי לכך נשכר, ללקט מציאות אלו. ומשנתינו עוסקת בסתם עבד ושפחה, שלא נשכרו בפירוש למלאכת ליקוט מציאות, ולכן מציאתם לעצמם:

הגמרא מבררת את דין המשנה ששפחה עברית מציאתה לעצמה: הַאי שִׁפְחָה הכתובה במשנה הֵיכִי דָּמֵי, אִי בשפחה דְּאִירְסָתְיהּ – שהביאה, שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, מַאי בָּעֲיָא גַּבֵּיהּ – מה היא עושה אצלו, והרי אמה עבריה יוצאת מאדונה כאשר היא מביאה סימנים. וְאִי דְּלָא אֵירְסָתְיהּ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, גם קשה, אִי אֵירְסָתְיהּ לְאָב – אם יש לה אב, דַּאֲבוּהָ חַיָּיא – הרי מציאה זו שייכת לאביה, וְאִי דְּלֵירְסָתְיהּ לְאָב – ואם אין לה אב, שמת, תִּיפּוֹק – תצא לחירות בְּמִיתַת הָאָב, דְּאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, בגמרא (קדושין טז.) אָמָה הָעִבְרִיָּה (קנה) [קוֹנָה אֶת] עַצְמָהּ ומשתחררת ויוצאת בְּמִיתַת הָאָב [–כאשר האב מת] מֵרְשׁוּת הָאָדוֹן, שכן למדים מְקַל וָחוֹמֶר.

שואלת הגמרא על המקשן: וְלָאו אִיתּוֹתַב רֵישׁ לָקִישׁ ונדחו דבריו, ומדוע צריך להפריכם גם מכאן.

עונה הגמרא: כוונת המקשן היתה, שהאם נִיטָּא מַהַאי נַמִּי תֵּיהֱוֵי תִּיוּבְתָּא – נאמר שגם ממשנה זו אפשר להפריך את דבריו, שאם יהיה מי שיתרץ את הקושיא משם עדיין יהיו דבריו נפרכים מסוגייתנו.

הגמרא מיישבת את הקושיא מסוגייתנו על ריש לקיש: לֹא, לריש לקיש אין המדובר במשנה בשפחה שמת אביה, שלְעוֹלָם מדובר דְּאִירְסָתְיהּ לְאָב, וּמַאי שאמרו במשנה שמציאתם חֲרֵי הֵן שֶׁלָּהֶן והרי המציאה שייכת לאביה, יש לומר שכוונת המשנה לְאַפּוֹקֵי דְּרַבָּה – ללמד שהמציאה אינה שייכת לאדון, אבל באמת גם אינה של השפחה אלא של אביה:

שנינו במשנתינו: מְצִיאַת אִשְׁתּוֹ שגירשה אף על פי שלא נתן כתובה הרי הוא שלה:

שואלת הגמרא: אם מדובר כשגֵּירְשָׁהּ, פְּשִׁיטָא שמציאתה שלה, שהרי אינה אשתו.

מבארת הגמרא: הָכָא בְּמַאי עַסְקִינַן בְּמְגוֹרֶשֶׁת וְאֵינָהּ מְגוֹרֶשֶׁת – שספק אם היא מגורשת, כגון זרק לה גט ברשות הרבים ונפל הגט ספק קרוב לו ספק קרוב לה, דְּאָמַר רַבִּי זֵירָא אָמַר שְׁמוּאֵל, כָּל מָקוֹם שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים על אשה בהלכות גיטין, שהיא מְגוֹרֶשֶׁת וְאֵינָהּ מְגוֹרֶשֶׁת, בַּעֲלָהּ של אשה זו חַייָב בְּמְזוֹנוֹתֶיהָ, שכיון שהיא מעוכבת להינשא בגללו חייב לזון אותה, והמשנה מחדשת שאף על פי שחייב במזונותיה מכל מקום מציאתה לעצמה, משום שמַּעֲמָא מַאי אָמוּר רַבָּנָן – מה הטעם שאמרו חכמים מְצִיאַת אִשָּׁה לְבַעְלָהּ, כִּי הֵיכִי דְּלֹא תֵּיהֱוֵי לָהּ אֵיבָה שלא תהיה שנאה בינה לבין בעלה בראותו שאף שהוא מפרנסה אינה נותנת לו את מציאותיה, וְהָכָא – באשה שבעלה גירש אותה, אף שספק אם חלו הגירושין, מכל מקום אִית לָהּ אֵיבָה וְאִיבָּה – יש כבר ממילא שנאה גדולה ביניהם ולכן לא תיקנו שמציאתה לבעלה, ודינה שמציאתה לעצמה:

משנה

משנתינו ממשיכה לעסוק בדיני מציאת אבידה, ודנה בדין מציאת שטרי חוב:

מָצָא שְׁטָרֵי חוֹב, שיש בהם חיוב השבה מחמת שיש בהם סימן, אבל אין המוצא יודע האם מן המלוה נפל קודם הפירעון או מן הלוה נפל לאחר הפירעון, אִם יֵשׁ בָּהֶן אַחֲרָיוּת נְכָסִים – אם נכתב בשטר שהלוה משעבד את נכסיו למלוה לצורך פירעון החוב, לֹא יַחֲזִיר את השטר למלוה משום שֶׁבֵּית דִּין נִפְרָעִין מֵהֶן – בית דין גובים את החוב מקרקעות הלקוחות, ויש לחוש שמא יש פסול בשטר ויגבו בית דין את הקרקע שלא כדין. אבל אִם אֵין בָּהֶן אַחֲרָיוּת נְכָסִים, יַחֲזִיר למלוה משום שֶׁאֵין בֵּית דִּין נִפְרָעִין מֵהֶן, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ לֹא יַחֲזִיר, מִפְּנֵי שֶׁבֵּית דִּין נִפְרָעִין מֵהֶן, כיון שחכמים סוברים ש'אחריות טעות סופר', שאף אם לא נכתב השעבוד בשטר הרי זו מחמת טעות הסופר בלבד אמנם ניתן לגבות בו מנכסיהם, וכיון שנאבד השטר יש לחוש שיש בו פסול והוא אינו ראוי להגבות את הקרקעות:

גמרא

הגמרא מפרשת את דעת רבי מאיר. שואלת הגמרא: בְּמַאי עַסְקִינַן – באיזה אופן דיבר, אִילֵימָא בְּשֶׁהַחַיָּיב, הלוה, מוֹדֶה שהוא חייב למלוה ועדיין לא פרע את חובו, אם כן, גם כִּי [–כאשר] יֵשׁ בָּהֶן בשטרות אַחֲרָיוּת נְכָסִים, אַמַּאי לֹא יַחֲזִיר למלוה שאיבדם, הָא – הרי הלוה מוֹדֶה שעדיין לא פרע את ההלוואה וכי החוב עומד בעינו והשטר נפל מהמלוה, וממילא הגבייה מהלקוחות היא כדין. וְאִי – ואם נעמיד את המשנה כְּשֶׁאֵין חַיָּיב מוֹדֶה בחובו אלא טוען שפרע את ההלוואה, אם כן גם כִּי [–כאשר] אֵין בָּהֶן – בשטרות אַחֲרָיוּת נְכָסִים אַמַּאי יַחֲזִיר, נְהִי דְּלֹא נָבֵי מִמְּשַׁעְבְּדֵי, מִבְּנֵי חֲרֵי מִנְּבָא נָבֵי – אמנם על ידי השטר אין גובים מנכסים המשועבדים שנמכרו ואין חשש שנגבה מהלקוחות שלא כדין, אבל עדיין גובים מנכסים

המשך בעמוד נ

בני חורין שלא נמכרו, ויתכן שגבייה זו היא שלא כדין.

משיבה הגמרא: **לְעוֹלָם** מדובר **כְּשֶׁחַיָּיב מוֹדֶה, וְהָכָא הֵיינוּ טַעֲמָא** – ובמשנתינו זהו הטעם שאין מחזירים את השטר למלוה, משום **דְּחַיְישִׁינַן שֶׁמָּא כָּתַב** הלוה את השטר בכדי **לְלוֹת בְּנָיָן** וְלמעשה **לֹא לָוָה** בו **עַד תְּשָׁרֵי** וְכיון שיסברו שההלואה היתה בניסן, על כן **אָתֵי לְמִטְרַף** – יבוא המלוה לגבות מִלְּקוֹחוֹת שקנו את הקרקע לאחר הזמן הכתוב בשטר וקודם ההלואה בפועל, **שֶׁלֹּא כַּדִּין**, שהרי בזמן שקנו את הקרקע עדיין לא נשתעבדה.

מקשה הגמרא: **אִי הָכִי, כָּל שְׁטָרֵי** הלואה **דְּאָתוּ לְקַמָּן** – הבאים לפנינו **נַיחוּשׁ לְהוּ הָכִי** – נחשוש בהם לפסול זה, ומספק לא נוציא את הקרקע מיד הלקוחות שמא נכתבו קודם זמן ההלואה אלא אם כן יביא המלוה ראיה מתי הגיע השטר לידו שרק אז השתעבדו נכסי הלוה.

מתרצת הגמרא: **כָּל שְׁטָרֵי לֹא רִייעֵי** לא נמצא בהם איזה פגם שיגרום לחשוש בהם לפסול, אבל **הָנֵי** – שטרות אלו שנמצאו, **רִייעֵי** – יש בהם פגם מחמת נפילתם, שאנו רואים שהמלוה לא נזהר בהם ויש לחשוש שמא סיבת הדבר היא מפני שהשטר פסול.

מקשה הגמרא: אם קיימת אפשרות של כתיבת שטר בלי שישתמשו בו מיד אלא רק לאחר זמן, **אֶלָּא הָא דְּתָנֵן (בבא בתרא קסו:) כּוֹתְבִין שְׁטָר לִלְוֶה אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מַלְוֶה עִמּוֹ** משום שהלוה יכול לחייב את עצמו למרות שלא נעשתה עדיין ההלואה, וקשה, **לְכַתְחִילָּה הֵיכִי כַּתְבִינְהוּ** – איך לכתחילה מותר לכתוב שטר באופן זה, אמנם בכל שטר הבא לפנינו אין חוששים שמא נכתב קודם זמן ההלואה, אבל לכתחילה כאשר הלוה בא לכתוב שטר הלואה בלי שהמלוה איתו, **נַיחוּשׁ** – נחשוש בהם לפסול **שֶׁמָּא כָּתַב** הלוה את השטר **בכדי לְלוֹת בְּנָיָן וְלֹא לָוָה עַד תְּשָׁרֵי**, וממילא לא השתעבדו הקרקעות עד תשרי שבו היתה הלואה, **וְאָתֵי לְמִטְרַף** – ויבוא המלוה לגבות מהַלְּקוֹחוֹת **שֶׁלֹּא כַּדִּין**.

מיישבת הגמרא: **אָמַר רַב אַסִּי**, אין לחוש שמא לא תהיה ההלואה עד לאחר זמן, משום שמשנה זו עוסקת